

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра цивільного процесу

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу

(м. Харків, 20–21 жовтня 2016 року)

За загальною редакцією професора К. В. Гусарова

Харків
«Право»
2016

УДК 347.9
ББК 67.310я431
Ц85

Цивільний процес на зламі століть : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова. – Х. : Право, 2016. – 164 с.

ISBN 978-966-937-089-1

Тези доповідей учасників конференції присвячені 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, яка почала функціонувати як самостійний науковий підрозділ вищого навчального закладу 1 вересня 1966 р. на виконання наказу Міністра вищої та середньої спеціальної освіти УРСР № 262 від 27 квітня 1966 р. За півстолітню діяльність науковий колектив кафедри здійснив вагомий внесок у розвиток науки цивільного процесуального права як на теренах України, так і за її межами, брав активну участь у вдосконаленні цивільного процесуального законодавства, тим самим затвердивши свій науковий та професійно-практичний авторитет як впливової процесуальної цивілістичної наукової школи.

Для науковців, викладачів, студентів юридичних ВНЗ і всіх, хто цікавиться питаннями цивільного процесу.

УДК 347.9
ББК 67.310я431

ISBN 978-966-937-089-1

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

ЗМІСТ

<i>Комаров В. В.</i> СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОЇ ШКОЛИ КАФЕДРИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	3
КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО	
<i>Гусаров К. В.</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ	10
<i>Бичкова С. С.</i> ПРЕДСТАВНИЦТВО В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ	13
<i>Гетманцев О. В.</i> СУДОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	15
<i>Ізарова І. О.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	18
<i>Коваль І. Ф.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	19
<i>Короєд С. О.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	23
<i>Кройтор В. А.</i> ПРЯМА (БЕЗПОСЕРЕДНЯ) ДІЯ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	25
<i>Мінченко Р. М.</i> ЩОДО ПРОЕКТУ ОНОВЛЕНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	28
<i>Попов О. І.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТАНЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В КОНТЕКСТІ ПОЛОЖЕНЬ НОВОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СУДОУСТРІЙ І СТАТУС СУДДІВ»	30
ПРАВО НА ДОСТУП ДО СУДУ	
<i>Гетманцев М. О.</i> ЗАКОННИЙ ІНТЕРЕС ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ НАУКИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	33

Не можна забувати і про те, що не всі особи, які беруть участь у справі, мають матеріальну можливість забезпечити представництво своїх інтересів у суді за допомогою адвокатів, послуги яких, за загальним правилом, є оплатними.

І наостанок: не завжди наявність у особи свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (через вади освіти, особисті якості людини, вік тощо) може гарантувати відповідний рівень надання юридичної допомоги у суді.

Так, на сьогодні розглядається питання щодо встановлення обов'язковості складання єдиного зовнішнього кваліфікаційного екзамену, що має стати першим кроком у доступі до професії. Тобто за результатами такого випробування має оголошуватися конкурс на основні правничі професії, у тому числі й адвоката [1]. Але навіть подібні революційні кроки не спростовують інших означених нами аргументів «проти».

Отже, підкреслимо: ми відстоюємо позицію доцільності допуску як представників до участі у цивільній справі і адвокатів, і інших осіб, які відповідають встановленим у законі вимогам. На нашу думку, особа, яка потребує захисту своїх порушених, невизнаних чи оспорених матеріальних прав, свобод та приватноправових інтересів, має сама обирати, кому довіряти здійснювати її представництво у цивільній справі.

Література

1. Заочну освіту для юристів планують скасувати, а магістри з права складатимуть кваліфікаційний іспит [Електронний ресурс] // Педагогічна преса: освітній портал. – Режим доступу: <http://pedpresa.ua/165445-zaochnu-osvitu-dlya-yurystiv-planuyut-skasuvaty-amagistry-z-prava-skladatymut-kvalifikatsijnj-ispj.html>.

Гетманцев О. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правосуддя
Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича*

СУДОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

В Україні продовжується проведення судової реформи, спрямованої на удосконалення національної судової системи та судочинства у напрямі підвищення ефективності судового захисту. Відповідно до ст. 3 Конституції України утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. У державно-правовому механізмі забезпечення прав і свобод людини головна роль відведена саме судовому захисту.

Судовий захист характеризується монопольним правозахисним статусом, а саме що такий захист здійснюється спеціально створеним державним органом – судом, діяльність якого детально регламентована процесуальним законодавством України.

У контексті судової реформи потребує і відповідного удосконалення цивільне процесуальне законодавство, адже за допомогою суду і судового захисту реалізується одне із основних прав – право на судовий захист.

Будь-яка правова реформа, а особливо в такій важливій сфері, як судоустрій, знаменує певною мірою революційний етап у розвитку державності. Але удосконалення судової системи повинно здійснюватися комплексно, з одночасним проведенням відповідних реформ і у сфері цивільного процесуального законодавства як правової основи цивільного судочинства. Таке діалектичне поєднання напрямів у судовій реформі забезпечується органічним зв'язком «судоустрою» і «судочинства», оскільки будь-які зміни в системі судоустрою України вимагають проведення відповідних змін у законодавчому регулюванні процесуального порядку здійснення судочинства, і навпаки, виходячи з потреб судової практики, науково-методологічних рекомендацій представників процесуальних наук, у відповідний історичний момент часу формується потреба в удосконаленні процесуальних норм, причому одночасно у всіх процесуальних галузях права, що, у свою чергу, породжує необхідність реформування законодавства, яким регулюються питання судоустрою в державі. Отже, буде досягнута гармонізація законодавства у сфері судоустрою і судочинства, його відповідність потребам суспільства, вимогам судової практики. Але насамперед такий результат повинен ґрунтуватися на прогресивних досягненнях юридичної науки, які розробляються вченими, практиками у вигляді концепцій, доктрин, рекомендацій, пропозицій, висновків, проєктів нормативно-правових актів тощо. Відома аксіома, що наука повинна не відставати від потреб практики, і, виконуючи прогностичну функцію, має забезпечувати розробку науково обґрунтованих перспективних планів подальшого розвитку законодавчої основи в державі.

Механізм судового захисту повинен включати такі напрями правового регулювання: 1) конституційний (нормативне визначення права на судовий захист і гарантії його забезпечення); 2) функціональний (визначення особливостей будови судової системи і системи судів); 3) процесуальний (регламентація процесуального порядку судового захисту на галузевому рівні). Відповідно реформаторські процеси повинні охоплювати вказані напрями у взаємозв'язку та взаємодії, що сприятиме формуванню злагодженої, несуперечливої та тривалої у часі правової основи для ефективної судової системи та досконалого судочинства.

Оцінка практичної ефективності існуючої судової системи і системи судів повинна здійснюватися за допомогою процесуальних галузей права та судової практики. Саме вони виявляють недоліки у галузевому законодавстві на науковому і правозастосовному рівнях і в більшості випадків формують напрями його удосконалення.

Удосконалення процесуальних галузей законодавства в Україні відбувається постійно. Представниками галузевих процесуальних наук формуються різні наукові напрями, які спрямовані насамперед на розробку фундаментальних за своїм змістом концепцій реформування як окремих процесуальних галузей права України, так і обґрунтування необхідності проведення одночасної комплексної загальної реформи у всіх процесуальних галузях. Це підвищує роль науки цивільного процесуального права в розробці науково обґрунтованих програмних рекомендацій, спрямованих на реалізацію судової реформи, формуванні нових концептуальних напрямів удосконалення правового регулювання цивільного судочинства в Україні.

Процеси вдосконалення цивільного судочинства властиві країнам романо-германської та англо-американської правових систем. Прикладами таких країн є Німеччина [1], Франція [2], Великобританія [3], Італія, Угорщина [4; 5], Словаччина [6] та

інші європейські країни [7; 5]. Зумовлено це тим, що в різних країнах відбувається процес інтеграції в певних сферах суспільного життя на основі визнаних стандартів. Іноді такі процеси формуються під впливом домінуючих на міжнародній арені держав, які по суті нав'язують свої програми реформ іншим державам, наполягаючи на їх запровадженні в таких сферах національного права, як законотворення, правозастосування. З іншого боку, не позбавлена реформаторська діяльність держави у напрямі судової реформи і впливу політичної розстановки сил у суспільстві, рівня економічного розвитку, пануючих доктрин, наявності гарантій соціальної та правової захищеності населення. Повинні також враховуватися національні, культурні, територіальні особливості кожної держави. Але загальним орієнтиром для судово-правової реформи має бути реалізація ідеї соціально-правової держави, у якій особа повинна відчувати себе захищеною з боку держави. Наявність досконалої та гармонійної судової системи, ефективних судових процедур сприятиме формуванню довіри до судових органів, буде важливим механізмом забезпечення доступності та справедливості правосуддя.

Вищенаведене визначає і необхідність вирішення питань щодо подальшої ролі та місця в системі права України таких галузей права, як цивільне процесуальне, господарське процесуальне, адміністративне процесуальне, з точки зору їх самостійності та предметного регулювання суспільних відносин у відповідній сфері судочинства.

Вступ України до Ради Європи передбачає зобов'язання про приведення національного законодавства і системи судочинства відповідно до європейських стандартів, здійснити уніфікацію термінів і понять у процесуальному законодавстві.

Отже, реформа у сфері правосуддя в цивільних справах органічно поєднується з реформуванням правового регулювання цивільного судочинства.

Література

1. Готтвальд П. Гражданский процесс в Германии после реформы 2001 года / П. Готтвальд // Рос. ежегодник гражд. и арбитраж. процесса / под ред. В.В. Яркова. – 2005. – №4. – 2006. – С. 365–385.
2. Медведев И.Г. Современные проблемы гражданского правосудия во Франции / И.Г. Медведев // Рос. ежегодник гражд. и арбитраж. процесса / под ред. В.В. Яркова. – 2001. – №1. – 2002. – С. 189–214.
3. Кудрявцева Е.В. Гражданское судопроизводство Англии / Е.В. Кудрявцева. – М. : Изд. дом «Городец», 2008. – 320 с.
4. Кенгль М. Последние тенденции в венгерском гражданском процессе / М. Кенгль // Рос. ежегодник гражд. и арбитраж. процесса / под ред. В.В. Яркова. – 2007. – №6. – 2008. – С. 581–593.
5. Гражданский процесс в межкультурном диалоге: евразийский контекст : Всемирная конференция Международной ассоциации процессуального права, 18–21 сентября 2012 г., Москва, Россия : сб. докл. / под ред. Д.Я. Малешина ; Междунар. ассоц. процессуального права. – М. : Статут, 2012. – 720 с.
6. Stevcek M. a kol. / Civilne pravo procesne – Zakladne konanie a spravne sudnictvo (2 zminene a doplnene vydanie). – Bratislava : EVROKODEX, s. r. o., 2013. – 757 s.
7. Гиллес П. Система гражданского судопроизводства на Востоке и Западе-2007, а также основные тенденции реформирования гражданского процесса и некоторые размышления о разрешении гражданских споров в будущем / П. Гиллес // Рос. ежегодник гражд. и арбитраж. процесса / под ред. В.В. Яркова. – 2007. – №6. – 2008. – С. 513–526.